

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

2026-YIL
IYUN/6-SON, I-QISM

OPEN ACCESS

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

Google
Scholar

Academic
Resource
Index
ResearchBib

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, iyun.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukariyeva Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'ZBEKISTON MOLIYA TIZIMINING ZAMONAVIY HOLATI VA UNING BARQARORLIK KO'RSATKICHLARI	18
Nazarov G'ayrat Xayrullayevich	
YUKLARNI TASHISHDA ZARURIY TRANSPORT XUJJATLARI.....	22
Ne'matov Husniddin Alijon o'g'li	
SURXONDARYO VILOYATI HUDUDLARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI OSHIRISHDA MOLIYAVIY IMTIYOZ VA PREFERENSIYALARNI SAMARALI QO'LLASH YO'NALISHLARI	27
Otamurodova Dildora Abdukrimovna	
GLOBAL BEQARORLIK SHAROITIDA MILLIY IQTISODIYOTNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MODELLARI	32
Saidnazarova Odinabonu Saidolim qizi	
СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ИССЛЕДОВАНИЙ В ОБЛАСТИ УЧЕТА И АУДИТА ФИНАНСОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ.....	37
Пулатова Мадина Бейсеновна	
Табаев Азамат Зарипбаевич	
MAJBURIYATMI YOKI MAJBURIY RISK? MOLIYAVIY MAJBURIYATLAR KONSEPTUAL ASOSLARINING IQTISODIY TABIATI VA ZAMONAVIY TALQINLARI	42
Palvanov Xusniddin Bekimmatovich	
ПРИНЦИПЫ И МЕТОДЫ УЧЕТА ФИНАНСОВЫХ РЕЗУЛЬТАТОВ В СИСТЕМЕ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ.....	47
Пу Кебин	
TRANSPORT XIZMATLARI SIFATINI BARQARORLIK NUQTAYI NAZARIDAN O'RGANISH METODOLOGIYASI.....	51
Xodjaniyazov Elbek Sardorovich	
VILOYAT SANOAT KORXONALARINING INNOVATSION RIVOJLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI KO'P OMILLI EMPIRIK MODELLAR ASOSIDA TAHLIL QILISH VA PROGNOZLASH (Qashqadaryo viloyati misolida)	57
Avazova Nafisa Namazovna	
SANOAT KORXONALARI SHOVQINI VA ATMOSFERA CHIQINDILARINING TURAR-JOY HUDUDLARI EKOLOGIYASIGA TA'SIRINI KAMAYTIRISH CHORALARI	61
Saparova Shohida Abduvaliyevna	
SANOAT SHOVQINI VA ATMOSFERA IFLOSLANISHINING SHAHAR TURAR JOY HUDUDLARI VA EKOLOGIYASIGA TASIRINI O'RGANISH	65
Shaxyusupova Nilufar Erkin qizi	
BARQAROR SHAHAR RIVOJLANISHIDA SANOAT OQOVA SUVLARINI BIOLOGIK TOZALASH TEXNOLOGIYALARINING ROLI	69
Tursunova Aziza Asrorovna	
SHAHAR EKOLOGIK MUHITIGA SANOAT KORXONALARINING TA'SIRINI BAHOLASH.....	75
Imomnazarov Farrux Saibjabbor o'g'li	
O'ZBEKISTONDA AYOLLAR TADBIRKORLIGI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA IQTISODIY KO'RSATKICHLAR TAHLILI.....	78
Xusanova Zulfiya Raxmatullayevna	
KORXONALARDA INVESTITSIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA INNOVATSION BOSHQARUV MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	87
No'monjonova Muazzam Mahbubjon qizi	
SOLIQ TIZIMIDA SOLIQ RISKINI BAHOLASH USLUBIYOTI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	93
Nasimov Ravshanjon Azimovich	

KICHIK VA O'RTA BIZNES SUBYEKTLARINI RAQAMLASHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	100
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna	
THE IMPACT OF DIGITAL LITERACY ON LABOR PRODUCTIVITY IN UZBEKISTAN'S SERVICE SECTOR: A REGRESSION ANALYSIS.....	106
Ismoilov Elyorjon Makhamadali Ugli	
Urinov Bobur Nasilloevich	
EKOLOGIK NIZOLARNI HAL ETISHDA SUD AMALIYOTINING O'RNI VA AHAMIYATI.....	112
Gapparov Sarvar Xolmurodovich	
ASOSIY FAOLIYAT XARAJATLARINING NAZARIY VA HUQUQIY ASOSLARI	116
Djumayeva Guzal Axtamovna	
Yadgarova Madina Xasan qizi	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONIDA BANK SOHASIDAGI KIBERJINOYATLAR: TAHLIL, TAHDID VA MUHOFAZA MEKANIZMLARI	120
Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	
ПРОБЕЛЫ В МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОМ РЕГУЛИРОВАНИИ СОВМЕСТНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ВОДНЫХ РЕСУРСОВ ТРАНСГРАНИЧНЫХ РЕК ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ (НА ПРИМЕРЕ БАССЕЙНА АРАЛЬСКОГО МОРЯ).....	126
Тиллахуджаев Аббосхон	
Дилфуза Шакирова	
Мухамедалиева Сайёра	
Ойбек Камилов	
ALOQA XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING O'RNI VA BAHOLASH USULLARI	139
Xazratov Abror Panjiyevich	
STRATEGIC HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES.....	146
Sultonboyeva Munira Bahodirovna	
Sultanova Kamila Muktorali Kizi	
TIJORAT BANKLARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARI.....	154
Toshimov Azizbek Hakimovich	
Nomozov G'ofur Abdusalomovich	
DAVLAT BUDJETI XARAJATLARINING ASOSIY YO'NALISHLARI: STRUKTURAVIY TRANSFORMATSIYA VA SAMARADORLIKNI BAHOLASH	158
Izbosarov Bobur Baxriddinovich	
Umirov Sherzod Baxriddinovich	
INTEGRATION OF TRADE MARKETING AND E-COMMERCE: COMBINING ONLINE AND OFFLINE SALES CHANNELS	162
Mamatkulova Shoirja Jalolovna	
AHOLIGA SAVDO XIZMATLARI KO'RSATISH SOHASINI RAQAMLASHTIRISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	168
Qodirov Farrux Ergash o'g'li	
Jurayev Suxrobjon Saloxiddin o'g'li	
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МАРКЕТИНГОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В МАРКЕТИНГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	177
Маматкулова Шоира Джалоловна	
РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ЛОГИСТИКИ В РАЗВИТИИ КОММЕРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТОРГОВЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	184
Маматкулова Шоира Джалоловна	

SUN'IY INTELLEKT VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING BANK SOHASIDA INTEGRATSIYASI XUSUSIYATLARI VA TAHLILI	191
Jurayeva Sevara Zakirovna	
INNOVATSION IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISHNING MEHNAT BOZORIGA TA'SIRLARINI BAHOLASH MASALALARI	197
Tursunboyev Umarbek	
ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА И МЕТОДОВ МАШИННОГО ОБУЧЕНИЯ ПРИ ОЦЕНКЕ НЕДВИЖИМОГО ИМУЩЕСТВА НА ПРЕДПРИЯТИЯХ: ОПЫТ УЗБЕКИСТАНА	202
Мирджалилова Дилдора Шухратовна	
Мансурова Сайёра Бахтиёрвна	
БАНК ТИЗИМИ БАҲҚАРОРГИНИ ТАЪМИНЛАШ ВОСИТАЛАРИ ВА УСУЛЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	213
Ж.О.Баходиров	
O'ZBEKISTON AGRAR SUG'URTA BOZORIDA ESG TAMOIYILLARINI JORIY ETISHNING XAVFLARNI BOSHQARISH VA BARQARORLIKNI OSHIRISHDAGI O'RNI.....	219
Kodirova Samira Kamol qizi	
PERSONALISED OFFERS IN DIRECT MARKETING: IMPACT ON SALES AND CUSTOMER LOYALTY.....	225
Mamatkulova Shoira Djalolovna	
TURIZM INFRASTRUKTURASINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI XIZMATLARDAN FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARI VA AQLLI TURIZM KONSEPSIYASI.....	231
Musirmanov Shohboz Usmon o'g'li	
HUDUDLARDA MADANIY TURIZM XIZMATLARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING USLUBIY ASOSLARI	237
Shohruzбек Ruziyev	
MARKETING MIX FOR SERVICE COMPANIES: ADAPTATION OF CLASSIC MODELS TO SERVICE MARKETING	244
Mamatkulova Shoira Djalolovna	
15-16 YOSHLI TAEKVONDOCHILARNING KOMPLEKS TAYYORGARLIGI DINAMIKASI.....	250
Tashmatov Sherzod Rixsibayevich	
TIJORAT BANKLARIDA DAROMAD VA XARAJATLAR AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	256
Toshimov Azizbek Hakimovich	
Mamanov Isroil Islom o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA DAROMAD VA XARAJATLARNING IQTISODIY MOHIYATI.....	260
Toshimov Azizbek Hakimovich	
Ergashev Ilyos To'raqul o'g'li	
DELAYING MOTHERHOOD: BEHAVIORAL AND SOCIO-DEMOGRAPHIC DETERMINANTS OF EARLY CHILDBEARING IN TAJIKISTAN	264
Dr Muhammad Bilal	
Gulyorabonu Usmonova	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BANK XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING INNOVATSION MEKANIZMLARI	275
Xasanova Xamida Xaydaraliyevna	
ELEKTRON TIJORATNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	281
Nazarova Shahodat Ravshan qizi	
THE ROLE OF DIGITAL MARKETING IN INDUSTRIAL COMPANIES	286
Musoyeva Rukhshona Javlon qizi	
APPLICATION OF EXTREME MODELS IN ASSESSING THE ECONOMIC POTENTIAL OF AN ENTERPRISE.....	291
Musayeva Shoira Azimovna	

O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA SOLIQ VA BUXGALTERIYA ISLOHOTLARINING KORKONALAR FAOLIYATIGA TA'SIRI.....	298
Isayev Jahongir Muzaffarovich Jumaboyeva Zuhra Umidbek qizi	
YAKKA TARTIBDAGI TADBIRKORLAR TOMONIDAN XODIMLAR DAROMADIDAN SOLIQNI TO'LOV MANBAIDA USHLAB QOLISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	302
Sabirov Mirza Qilichbayevich	
AGRAR MAHSULOTLARNI QAYTA ISHLASH SANOATINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	309
Sheraliyev Axror Sodiqovich Ne'matov Javohir Zoxidjon o'g'li	
BIZNES INKUBATORLARNING TASHKILIY-HUQUQIY ASOSLARI	314
Narzullayev Shodiyor Eshpulatovich	
GANDBOL BILAN SHUG'ULLANUVCHI CHIZIQ O'YINCHISINI O'YIN JARAYONIDAGI TEXNIK-TAKTIK TAYYORGARLIGINI MAXSUS MASHQLAR ORQALI OSHIRISH SAMARADORLIGI.....	323
R.O. Obloberdiyeva	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARI TO'LOV QOBILIYATI VA MOLIYAVIY BARQARORLIGINING IQTISODIY MOHIYATI VA XUSUSIYATLARI	329
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich Ishbekova Lobar Yunusxonovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING TO'LOV QOBILIYATLARINI OSHIRISH MEXANIZMLARI VA UNING NAZARIY JIHATLARI	335
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich Ishbekova Lobar Yunusxonovna	
MUSOBAQA DAVRIDA MALAKALI MARKAZ O'YINCHILARINING HUJUM TEXNIKASINI TAKOMILLASHTIRISH USLUBIYATI	340
R.O. Obloberdiyeva	

MUSOBAQA DAVRIDA MALAKALI MARKAZ O'YINCHILARINING HUJUM TEXNIKASINI TAKOMILLASHTIRISH USLUBIYATI

R.O. Obloberdiyeva

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

“Jismoniy madaniyat” kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Musobaqa davrida malakali markaz o'yinchilarining hujum texnikasini takomillashtirish uslubiyati mavzusida gandbol bilan shug'ullanuvchi markaz o'yinchilarining o'yin jarayonidagi hujum texnik tayyorgarligini maxsus mashqlar orqali oshirish, texnik tayyorgarligini mashg'ulotlar jarayonida rivojlantirish, bunda mashg'ulotlar jarayonidan ko'zlangan maqsad o'yin jarayonida markaz o'yinchilarining jismoniy qobiliyatlarini ham rivojlantirishni ko'zda tutadi. Markaz o'yinchilarining texnik tayyorgarlik darajasini turli maxsus mashqlar yordamida yanada yaxshilash imkonini yaratib beradi.

Kalit so'zlar: musobaqa davri, malakali, markaz o'yinchisi, texnik tayyorgarlik, rivojlantirish, takomillashtirish.

Аннотация: В соревновательный период методика совершенствования техники нападения квалифицированных центральных игроков в гандболе направлена на повышение уровня технической подготовки игроков в процессе игры с помощью специальных упражнений. В ходе тренировочного процесса предусматривается развитие эффективности подготовки, а также совершенствование физических качеств линейных игроков в игровой деятельности. Использование различных специальных упражнений создает возможности для дальнейшего улучшения уровня технической подготовки центральных игроков.

Ключевые слова: соревновательный период, квалифицированный, центральный игрок, техническая подготовка, развитие совершенствование.

Abstract: During the competition period, the methodology for improving the attacking techniques of qualified central players in handball is aimed at increasing the level of technical preparedness of players during the game through special exercises. In the training process, attention is also paid to improving training efficiency and developing the physical abilities of line players during game activities. The use of various special exercises creates opportunities for further improvement of the technical preparedness level of central players.

Key words: Competition period, qualified, central player, technical preparation, development, improvement.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-yanvardagi “O'zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va sportni yanada takomillashtirish va ommalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PF-5924-son¹ Farmoni, 2021-yil 5-noyabrdagi “2024-yil Parij shahrida (Fransiya) bo'lib o'tadigan XXXIII yozgi Olimpiya va XVII Paralimpiya o'yinlariga O'zbekiston sportchilarini kompleks tayyorlash to'g'risida”gi PQ-5281-son² qarori hamda shu sohaga tegishli boshqa me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda ushbu tadqiqot muayyan darajada xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Malakali markaz o'yinchilarining hujum texnikasini takomillashtirish masalalari sport tayyorgarligi nazariyasi va amaliyotida muhim ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Zamonaviy basketbolda markaz o'yinchilari nafaqat himoya harakatlarini samarali bajarishi, balki hujum jarayonida yuqori texnik mahorat, tezkor qaror qabul qilish va taktik moslashuvchanlikka ega bo'lishi talab etiladi. Shu sababli hujum texnikasini rivojlantirishga oid ilmiy tadqiqotlar sportchilar tayyorgarligi tizimini takomillashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

1 <https://lex.uz/ru/docs/-4711327>

2 <https://lex.uz/docs/-5713410>

Apostolopoulos (2001) yuqori sport natijalariga erishishda funksional moslashuvchanlik va harakatlarning o'zgaruvchan sharoitlarga mos ravishda bajarilishi muhim omil ekanligini ta'kidlaydi. Muallifning fikricha, sportchilarning texnik harakatlarni turli vaziyatlarda samarali qo'llay olishi musobaqa faoliyatining muvaffaqiyatini belgilaydi. Bu yondashuv markaz o'yinchilarining hujum texnikasini musobaqa sharoitlariga mos ravishda takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Baker, Cote va Abernethy (2003) jamoaviy sport turlarida ekspert darajadagi qaror qabul qilish ko'nikmalarining shakllanishida sportga xos mashg'ulotlarning o'rni katta ekanligini ilmiy jihatdan asoslab berganlar. Tadqiqotchilar muntazam ravishda o'yin vaziyatlariga yaqinlashtirilgan mashqlarni qo'llash sportchilarda texnik va taktik qarorlarni tez hamda aniq qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishini qayd etadilar. Ushbu xulosalar markaz o'yinchilarining hujum harakatlarini takomillashtirishda maxsus mashg'ulot vositalaridan foydalanish muhimligini ko'rsatadi.

Baquet, Van-Praagh va Berthoin (2003) yosh sportchilarning chidamlilik tayyorgarligi hamda aerob imkoniyatlarini rivojlantirish masalalarini tadqiq etib, yuqori funksional tayyorgarlik texnik harakatlarning sifatli bajarilishiga bevosita ta'sir ko'rsatishini aniqlaganlar. Mualliflar musobaqa davomida yuqori ish qobiliyatini saqlab qolish uchun jismoniy tayyorgarlikning muhim rolini alohida ta'kidlaydilar. Bu esa markaz o'yinchilarining hujum texnikasini barqaror namoyon etishida jismoniy tayyorgarlikning ahamiyatini tasdiqlaydi.

Christensen (2009) sportchilar iste'dodini aniqlash va rivojlantirish masalalarini o'rganar ekan, yuqori malakali murabbiylarning amaliy tajribasi sport mahoratini shakllantirishda muhim omil ekanligini ko'rsatadi. Muallifning ta'kidlashicha, sportchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilgan tayyorgarlik jarayoni yuqori natijalarga erishishga xizmat qiladi. Ushbu yondashuv markaz o'yinchilarining hujum texnikasini takomillashtirishda individual metodikalardan foydalanish zarurligini asoslaydi.

Cleary va Zimmerman (2001) sport amaliyoti davomida o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarini tahlil qilib, yuqori malakali sportchilar mashg'ulot jarayonida maqsad qo'yish, natijalarni nazorat qilish va xatolarni mustaqil tahlil qilish qobiliyatiga ega ekanliklarini aniqlaganlar. Tadqiqotchilar fikricha, o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalarining rivojlanganligi texnik mahoratning samarali shakllanishiga yordam beradi. Shu sababli markaz o'yinchilarining hujum texnikasini takomillashtirish jarayonida sportchilarning refleksiv va nazorat ko'nikmalarini rivojlantirish muhim hisoblanadi.

Cote, Baker va Abernethy (2003) sport mahoratini shakllantirishning bosqichma-bosqich rivojlanish modelini ishlab chiqqanlar. Ularning konsepsiyasiga ko'ra, sportchining yuqori natijalarga erishishi o'yin faoliyatidan maqsadli va tizimli mashg'ulotlarga o'tish jarayoni bilan chambarchas bog'liq. Mualliflar tomonidan ilgari surilgan nazariy qarashlar markaz o'yinchilarining hujum texnikasini takomillashtirishda uzoq muddatli tayyorgarlik tamoyillarini qo'llash zarurligini ko'rsatadi.

Elferink-Gemser, Visscher, Lemmink va Mulder (2004) iste'dodli sportchilarning natijadorligi ko'p omilli xususiyatlarga bog'liqligini aniqlab, texnik, taktik, jismoniy va psixologik ko'rsatkichlarning o'zaro bog'liqligini asoslaganlar. Tadqiqot natijalari sport natijalariga erishishda kompleks yondashuv muhim ekanligini ko'rsatadi. Ushbu xulosalar markaz o'yinchilarining hujum texnikasini takomillashtirishda ham texnik tayyorgarlikni boshqa tayyorgarlik turlari bilan uyg'unlashtirish zarurligini tasdiqlaydi.

Ericsson, Nandagopal va Roring (2009) yuqori natijalarga erishishning asosiy omili sifatida maqsadli va ongli mashq qilish konsepsiyasini ilgari surganlar. Mualliflarning fikricha, yuqori sport mahorati uzoq muddat davomida maxsus tashkil etilgan, muntazam va nazorat qilinadigan mashg'ulotlar natijasida shakllanadi. Ushbu nazariya markaz o'yinchilarining hujum texnikasini musobaqa davrida takomillashtirish uchun maxsus mashqlar tizimini ishlab chiqishning ilmiy asosini yaratadi.

Yuqorida keltirilgan ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, malakali markaz o'yinchilarining hujum texnikasini takomillashtirish jarayoni sportga xos mashg'ulotlar, funksional tayyorgarlik, o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalari, individual yondashuv hamda maqsadli mashq qilish tamoyillariga asoslanishi lozim. Shu bilan birga, musobaqa davrida hujum texnikasini rivojlantirish bo'yicha maxsus metodikalarni ishlab chiqish va ularning samaradorligini ilmiy asosda baholash dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Musobaqa oldi davrida malakali markaz o'yinchilarining hujumdagi texnik-taktik harakatlarini takomillashtirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Bunda malakali markaz o'yinchilarining natijadorligini oshirish uchun tashqi va ichki (iqlim, balandlik, moddiy-texnik ta'minot, ratsional ovqatlanish, jinsi, yoshi, genetik) omillar hamda kuch, chidamlilik, koordinatsiya va sensomotor sifatlarni aerob-anaerob mushak kuchini rivojlantiruvchi mashg'ulot tuzilmasini integral tayyorlash modeliga singdirish hisobiga musobaqalarda yuqori natijaga erishish imkoniyati oshirilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Inson tomonidan olingan barcha ma'lumotlarning 90 % dan ortig'i vizual analizator orqali o'tadi. Bu vizual ma'lumotlarni qabul qilishni o'zlashtirishning barcha bosqichlarida foydalanishning maqsadga muvofiqligini, vosita vazifasi va turli xil vizual materiallarni hal qilishning aniqligini belgilaydi.

Yakuniy tayyorgarlik bosqichlarida va takomillashtirish bosqichlarida yuqori mahoratga ega sportchilar uchun maxsus mashqlar o'yinga yaqin intensivlikda, ya'ni yurak urish tezligi 140–180 zarb/daq bo'lgan holatda bajarilishi kerak. Ushbu qoida ularni tashkil etishda tegishli yondashuvlardan foydalanishni nazarda tutadi. Shu bilan birga, mashg'ulot paytida har bir vosita vazifasini sportchi kamida 8–12 marta bajarishi kerakligini esda tutish lozim.

O'yin texnikasini o'zlashtirish jarayoni ularni amalga oshirishdagi xatolar va noaniqliklarni tuzatish bilan parallel ravishda davom etadi. Ushbu buzilishlar tabiiydir va bir qator sabablarga ko'ra yuzaga keladi:

- talabalarning ushbu materialni o'zlashtirishga tayyor emasligi (jismoniy, muvofiqlashtirish yoki psixologik);
- ma'lum sabablarga ko'ra amaliyotchi tomonidan shakllantirilgan o'yin texnikasini bajarish texnikasi haqida noto'g'ri fikr;
- o'rgatish tizimida ratsional ketma-ketlikning buzilishi.

Shunday ekan, sport mashg'ulotlarining eng muhim vazifalaridan biri xatolarni o'rganishdan oldin ularni oldini olish va tuzatishdir (1-jadval).

1-jadval.

Sportchilarda qo'shma harakatchanlikni rivojlantirish uchun mashqlar me'yori³ (takrorlashlar soni)

Bo'g'inlar	Yosh			Mobillikni saqlash bosqichi
	7-10	11-14	15-17	
Umurtqa pog'onasi	20-30	30-40	40-50	40-50
Kestirib	15-25	30-35	35-45	30-40
Yelka bo'g'imi	15-25	30-35	35-45	30-40
Bilak qo'shma	15-25	20-25	25-30	20-25
Tizza bo'g'imi	10-15	15-20	20-25	20-25
Oyoq bilagi	10-15	15-20	20-25	10-15

Alohida mashg'ulotda egiluvchanlik mashqlarining quyidagi ketma-ketligi tavsiya etiladi: yuqori ekstremitalarning bo'g'imlari, torso, pastki ekstremitalarning bo'g'imlari. Moslashuvchanlik bo'yicha haftada uchta mashg'ulotning dastlabki bosqichida uni rivojlantirish va erishilgan darajani saqlab qolish uchun yetarli. Jismoniy mashqlardan ikki oylik tanaffus bo'g'imlar harakatchanligini 10–12 % ga yomonlashtiradi.

Muayyan texnika bilan tanishish o'rgatishning to'rt bosqichidan ketma-ket o'tishni o'z ichiga oladi: 1) texnika bilan tanishish; 2) yengillashtirilgan, maxsus yaratilgan sharoitlarda texnikani amaliy bajarish; 3) turli sharoitlarda, shu jumladan murakkab sharoitlarda texnikaning bajarilishini yaxshilash; 4) ushbu texnikani o'yin sharoitida amalga oshirish.

Gandbol bo'yicha sport mashg'ulotlari asosiy o'yin texnikasi bilan yakka tartibda tanishishdan boshlanadi.

Optimal ravishda ularning umumiy soni 2–3 tadan oshmasligi kerak.

Gandbol bo'yicha sport mashg'ulotlari o'yinchining optimal holatini o'rganishdan boshlanadi. Gandbolchining pozitsiyasi haqida tasavvur hosil qilgandan so'ng, talabalardan mustaqil ravishda ushbu pozitsiyani egallashlari va ma'lum vaqt davomida ushlab turishlari so'raladi. Bunda xatolar qayd etiladi va tuzatiladi. Quyidagi mashqlarda pozitsiya ma'lum bir signalda joyida va harakatdan keyin to'xtashda olinadi. Turli estafeta poygalarida va harakatli o'yinlarda boshlang'ich pozitsiya sifatida foydalanish kerak (2,3-jadvallar).

3 Manba: muallif ishlanmasi.

2-jadval.

Tajriba guruhi sportchilarining tadqiqot oldi jismoniy tayyorgarlik ko'rsatkichlari⁴, n=10

Tr	Sportchilarning FISH	30 m. ga to'pni yerga urib yugurish, soniya	30 m. ga yuqorgi startdan yugurish.	To'pni darvoza burchaklariga 40*40 bolgan nishonga otish (35 soniya),	1-kg to'ldirma to'pni uzoqlikka uloqtirish (metr)	Turgan joyidan uch hatlab sakrash (sm)	100 m.ga makkisimon yugurish, soniya
1	Vohobov Nozim	5,51	4,99	14	18,59	701	22,31
2	Abdug'aniyev Jahongir	5,98	5,11	14	18,34	699	22,09
3	Ne'matov Yaxyo	5,56	4,88	16	18,56	689	22,51
4	Muxammadiyev Muxammad	5,64	5,01	15	18,63	745	22,98
5	Qurbonboyev Javohir	5,77	5,02	14	18,96	705	22,85
6	Qurbonov Abram	4,89	4,44	13	17,99	760	22,31
7	Ismoilxo'jayev Muxammadnosir	5,21	4,92	15	18,02	691	22,87
8	Xamdamiyev Suxrob	5,64	5,11	15	18,68	713	22,98
9	Nuriyev Otabek	4,98	4,66	16	18,98	701	21,03
10	Otajonov Umarbek	4,96	4,87	14	19,19	765	22,87
	$\bar{X}$	5,41	4,90	4,9	18,59	716,90	22,39
	σ	0,38	0,21	0,88	0,40	28,66	0,64
	$V, \%$	16,99	14,27	17,87	2,13	14,00	12,87

3-jadval.

Nazorat guruhi sportchilarining tadqiqot oldi jismoniy tayyorgarlik ko'rsatkichlari⁵, n=10

Tr	Sportchilarning FISH	30 m. ga to'pni yerga urib yugurish, soniya	30 m. ga yuqorgi startdan yugurish.	To'pni darvoza burchaklariga 40*40 bolgan nishonga otish (35 soniya),	1-kg to'ldirma to'pni uzoqlikka uloqtirish (metr)	Turgan joyidan uch xatlab sakrash (sm)	100 m.ga makkisimon yugurish, soniya
1	Muxammatshin Rauf	4,91	4,47	7	16,51	760	24,2
2	Ergashev Dilshod	4,82	4,42	7	16,99	735	25,1
3	Turg'unov Jamshid	4,96	4,37	6	17,66	748	23,4
4	Rustamov Fatxullo	5,01	4,66	6	16,21	712	24,3
5	Nurxonov Ramziddin	4,83	4,33	6	17,49	754	25,8
6	Rustamov Bahodir	4,81	4,32	7	16,97	775	22,8
7	Qosimov Mirjalol	4,93	4,41	6	17,87	781	23,8

4 Manba: muallif ishlanmasi.

5 Manba: muallif ishlanmasi.

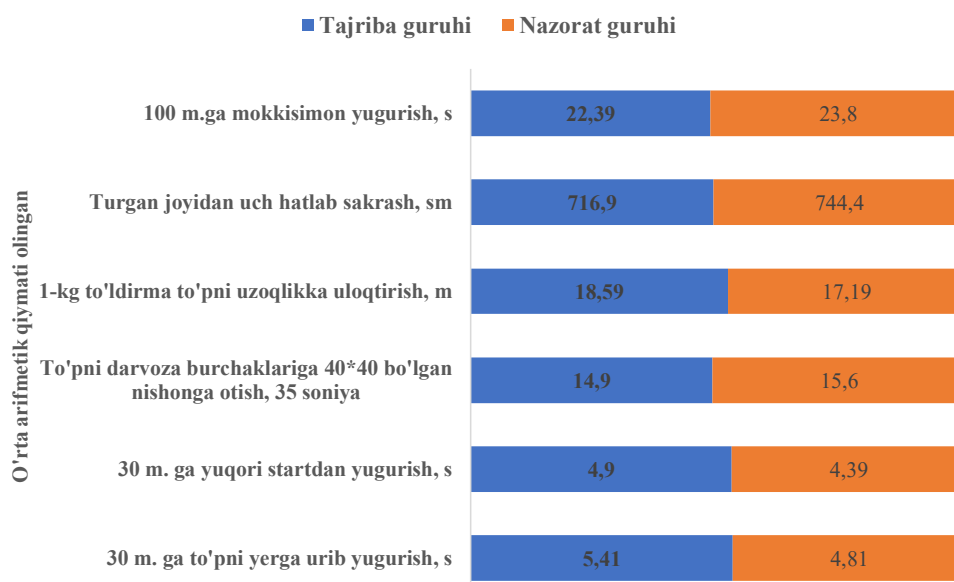

8	O'ktamov Mehridin	5,05	4,41	7	17,79	713	25,1
9	Sobirov Azimjon	4,43	4,21	7	17,55	701	23,2
10	Rayimov Azizbek	4,34	4,31	7	16,81	765	22,9
$\bar{X}$		4,81	4,39	6,60	17,19	744,40	23,88
σ		0,24	0,12	0,52	0,57	28,00	0,93
V, %		14,95	12,72	17,82	13,31	13,76	13,90

Tadqiqotimizga 10 nafar tajriba va 10 nafar nazorat guruhi sportchilari, jami 20 nafar sportchi jalb qilingan. Tadqiqotimiz davomida tajriba va nazorat guruhi sportchilarining jismoniy tayyorgarlik ko'rsatkichlarini 30 m ga to'pni yerga urib yugurish (soniya), 30 m ga yuqori startdan yugurish, to'pni darvoza burchaklariga 40×40 bo'lgan nishonga otish (35 soniya), 1 kg to'ldirma to'pni uzoqlikka uloqtirish (metr), turgan joyidan uch xatlab sakrash (sm), 100 m ga makkisimon yugurish (soniya) kabi maxsus testlar orqali aniqladik.

Tajriba guruhi sportchilarining tadqiqotdan oldingi jismoniy tayyorgarlik ko'rsatkichlari quyidagicha (3.1-jadvalga qarang). 30 m ga to'pni yerga urib yugurish testini o'rtacha 5,41 soniyada bajarishgani aniqlandi. 30 m ga yuqori startdan yugurish testini esa o'rtacha 4,90 soniyada bajarishgani aniqlandi. To'pni darvoza burchaklariga 40×40 bo'lgan nishonga otish (35 soniya) testi bo'yicha o'rtacha 14,90 ko'rsatkichi aniqlandi. 1 kg to'ldirma to'pni uzoqlikka uloqtirish (metr) testini qabul qilganimizda o'rtacha 18,59 metr ga otganliklari aniqlandi. Turgan joyidan uch xatlab sakrash (sm) testi esa o'rtacha 716,90 sm ko'rsatkichni tashkil etdi. 100 m ga makkisimon yugurish (soniya) testini bajargandan keyin o'rtacha 22,39 soniyada bajarishgani, foiz ko'rsatkichi esa 12,87 % ekanligi aniqlandi.

Nazorat guruhi sportchilarining tadqiqotdan oldingi jismoniy tayyorgarlik ko'rsatkichlari quyidagicha (3.9-jadvalga qarang). 30 m ga to'pni yerga urib yugurish testini o'rtacha 4,81 soniyada bajarishgani aniqlandi. 30 m ga yuqori startdan yugurish testini esa o'rtacha 4,39 soniyada bajarishgani aniqlandi. To'pni darvoza burchaklariga 40×40 bo'lgan nishonga otish (35 soniya) testi bo'yicha o'rtacha 15,60 ko'rsatkichi aniqlandi. 1 kg to'ldirma to'pni uzoqlikka uloqtirish (metr) testini qabul qilganimizda o'rtacha 17,19 metr ga otganliklari aniqlandi. Turgan joyidan uch xatlab sakrash (sm) testi esa o'rtacha 744,40 sm ko'rsatkichni tashkil etdi. 100 m ga makkisimon yugurish (soniya) testini bajargandan keyin o'rtacha 23,88 soniyada bajarishgani, foiz ko'rsatkichi esa 13,90 % ekanligi aniqlandi (1, 2-rasm; 4-jadval).

1-rasm. Tajriba va nazorat guruhi sportchilarining tadqiqot davomida jismoniy tayyorgarlik dinamikasi⁶

6 Manba: muallif ishlanmasi.

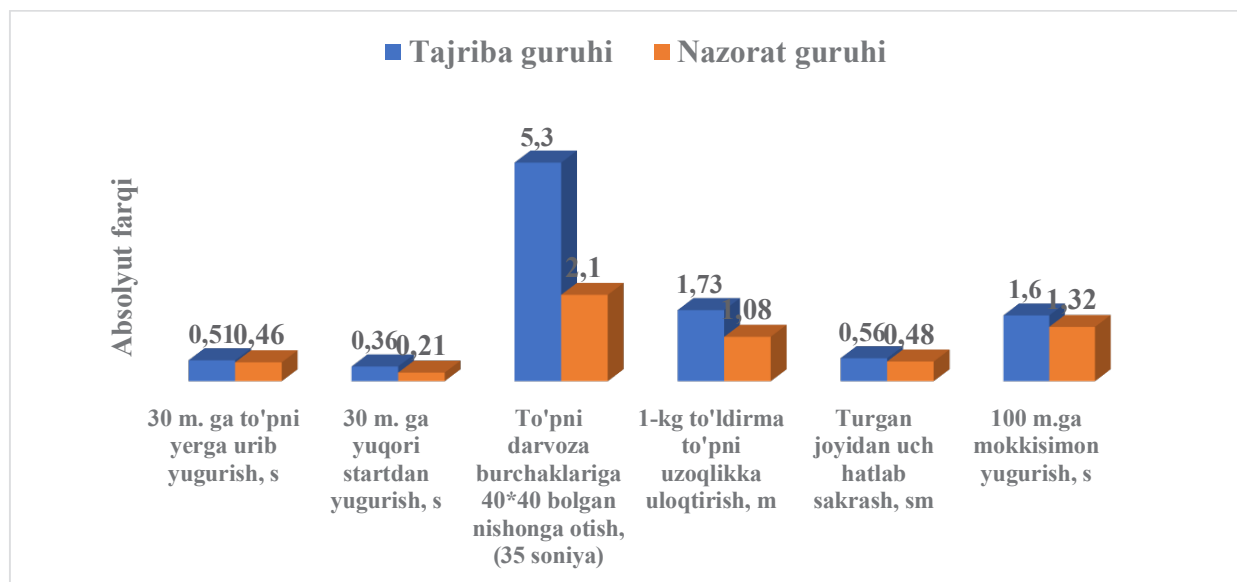

4-jadval.

Tajriba va Nazorat guruhi sportchilarining tadqiqot davomida jismoniy tayyorgarlik ko'rsatkichlari⁷, n=20

№	Nazorat mashqlari	Guruh	Tajribadan oldin			Tajribadan keyin			t	P
			$\bar{X}$	σ	V, %	$\bar{X}$	σ	V, %		
1	30 m. ga to'pni yerga urib yugurish, s	T	5,41	0,38	7,02	4,90	0,18	3,67	4,22	<0,01
		N	4,81	0,24	4,98	4,35	0,17	3,90	1,44	>0,2
2	30 m. ga yuqori startdan yugurish, s	T	4,90	0,21	4,28	4,54	0,30	6,60	3,44	<0,05
		N	4,39	0,12	2,73	4,17	0,10	2,39	1,67	<0,1
3	To'pni darvoza burchaklariga 40*40 bolgan nishonga otish (35 soniya)	T	14,90	2,88	19,32	19,60	1,52	7,75	5,79	<0,001
		N	15,60	2,52	16,15	17,70	2,48	14,01	1,39	<0,2
4	1 kg to'ldirma to'pni uzoqlikka uloqtirish, m	T	18,59	3,40	18,28	20,32	1,52	7,48	1,90	<0,1
		N	17,19	3,57	20,76	18,26	2,37	12,97	1,47	>0,2
5	Turgan joyidan uch hatlab sakrash, sm	T	716,90	28,66	3,99	773,80	24,86	3,21	2,29	<0,05
		N	744,40	28,00	3,76	792,40	15,91	2,00	0,56	>0,6
6	100 m.ga makkisimon yugurish, s	T	22,39	0,64	2,85	20,78	0,44	2,11	3,81	<0,01
		N	23,88	0,93	3,89	22,56	0,81	3,59	0,70	<0,5

Izoh 7: T – tajriba guruhi, N – Nazorat guruhi

2-rasm. Tajriba va nazorat guruhi sportchilarining tadqiqot davomida jismoniy tayyorgarlik dinamikasi⁸

7 Manba: muallif ishlanmasi.

8 Manba: muallif ishlanmasi.

Tajriba va nazorat guruhi sportchilarining tadqiqot davomida jismoniy tayyorgarlik ko'rsatkichlari quyidagicha (4.9-jadvalga qarang). Tajriba guruhi 30 m ga to'pni yerga urib yugurish testi tadqiqot boshida o'rtacha 5,41 soniya bo'lgan bo'lsa, tadqiqotdan keyin 4,90 soniyani tashkil etdi. Nazorat guruhi esa tadqiqotdan oldin o'rtacha 4,81 soniya, tadqiqotdan keyin esa 4,35 soniyada bajarishgani aniqlandi. Tajriba guruhi 30 m ga yuqori startdan yugurish testini tadqiqotdan oldin o'rtacha 4,90 soniyada bajarishgan bo'lsa, tadqiqotdan keyin o'rtacha 4,54 soniyani tashkil etdi. Nazorat guruhi tadqiqotdan oldin o'rtacha 4,39 soniya, tadqiqotdan keyin esa 4,17 soniyani tashkil etdi. Tajriba guruhi to'pni darvoza burchaklariga 40×40 bo'lgan nishonga otish (35 soniya) testida tadqiqotdan oldin o'rtacha 14,90 ko'rsatkichi aniqlangan bo'lsa, tadqiqotdan keyin 19,60 marta natija qayd etildi. Nazorat guruhi tadqiqotdan oldin o'rtacha 15,60 ko'rsatkichi, tadqiqotdan keyin esa 17,70 marta natija ko'rsatgani aniqlandi. Tajriba guruhi 1 kg to'ldirma to'pni uzoqlikka uloqtirish (metr) testida tadqiqotdan oldin o'rtacha 18,59 metr ga, tadqiqotdan keyin esa 20,32 metr ga otgan bo'lsa, nazorat guruhi tadqiqotdan oldin o'rtacha 17,19 metr ga, tadqiqotdan keyin esa 18,26 metr ga otganligi aniqlandi. Tajriba guruhida turgan joyidan uch xatlab sakrash (sm) testi tadqiqotdan oldin o'rtacha 716,90 sm, tadqiqotdan keyin 773,90 sm natijani ko'rsatgan bo'lsa, nazorat guruhida tadqiqotdan oldin o'rtacha 744,40 sm, tadqiqotdan keyin esa 792,40 sm ko'rsatkichi aniqlandi. Tajriba guruhida 100 m ga mokkisimon yugurish (soniya) testini bajargandan keyin tadqiqotdan oldin o'rtacha 22,39 soniya, tadqiqotdan keyin esa 20,78 soniyada bajarishgani, ishonchlilik darajasi ($p<0,01$) yuqori ekanligi aniqlandi. Nazorat guruhi tadqiqotdan oldin o'rtacha 23,88 soniya, tadqiqotdan keyin esa 22,56 soniyada bajarishgani, ishonchlilik darajasi ($p<0,5$) ekanligi aniqlandi.

Rasm va jadvallarda keltirilgan ma'lumotlar tajriba boshida ilgari surilgan gipotezaning to'g'riligini ko'rsatadi. Biz qo'llagan metodikalar, ta'sir qilish usuli va murakkab sharoitlardan foydalanish malakali markaz o'yinchilarining zarbalarining aniqligini yanada samarali oshirishga imkon berdi. Shunday qilib, tajriba natijasida ma'lum bo'ldiki, biz o'rgangan ko'rsatkichlar bo'yicha tajriba guruhi gandbolchilarida ijobiy o'zgarishlar kuzatildi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqotimiz doirasida to'plangan manbalar tahlil qilinib, olib borilgan kuzatuvlar, mutaxassislarining munosabatlarini umumlashtirish, joriy tadqiqotlar va pedagogik tajriba natijalarining qiyosiy tahliliga asosan quyidagi xulosalarni e'tirof etish imkonini berdi:

- birinchidan, malakali markaz o'yinchilarining darvoza tomon yo'llagan zarbalari samaradorligini oshirish mashg'ulotlar jarayonini takomillashtirish yo'llarini izlashni taqozo etadi. Shu bilan birga, mahalliy va xorijiy adabiyotlarda malakali gandbolchilarning hujumdagi texnik-taktik harakatlarini hamda musobaqa oldi mashg'ulotlarining xususiyatlarini o'rganuvchi ilmiy ma'lumotlar yetarlicha o'rganilmaganligi aniqlandi. Nazariy tahlillarga ko'ra, malakali gandbolchilarning to'pni darvozaga otish samaradorligini oshirishga qaratilgan metodikani ishlab chiqish imkonini berdi. Bu esa malakali markaz o'yinchilarini tayyorlash jarayonida samarali ta'sir qilishi aniqlandi.

- ikkinchidan, malakali markaz o'yinchilarini musobaqa faoliyatiga tayyorlash uchun yillik tayyorgarlik davrining dastlabki va yakuniy bosqichiga tayyorlashda yuklamali, zarbdor, yaqinlashtiruvchi, musobaqa oldi, musobaqa va tiklovchi mikrosikllarga yuklamalarni aerob-anaerob chidamlilik, aerob-alaktat tezlik, aerob-kuch, anaerob glikolitik tezkor-kuch yo'nalishida mashg'ulotlarda qo'llash orqali tajriba guruhi sinaluvchilarida o'pkaning tiriklik sig'imi tadqiqotdan oldin o'rtacha 3,65 litr, 71,30 %, tadqiqotdan keyin esa 5,59 litr, 80,89 % ko'rsatkichga erishilgan.

- uchinchidan, gandbol sport turida turli xil amplua o'yinchilarini tayyorlashda burchak, chiziq, markaz o'yinchilari va darvozabonning asosiy mushak guruhlariga tezlik va kuch sifatlarini yuqori shiddatli jismoniy yuklamalar, funksional reaktiv va tiklovchi vositalar orqali sport formasiga tayyorlash texnologiyasini terma jamoa mashg'ulotlari jarayonida qo'llash orqali tajriba guruhi sinaluvchilarida 100 m ga mokkisimon yugurish (soniya) testini bajargandan keyin tadqiqotdan oldin o'rtacha 22,39 soniya, tadqiqotdan keyin esa 20,78 soniyada bajarishgani, ishonchlilik darajasi ($p<0,01$) yuqori ekanligi aniqlangan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-yanvardagi "O'zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va sportni yanada takomillashtirish va ommalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5924-son Farmoni // URL: <https://lex.uz/ru/docs/-4711327>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 5-noyabrdagi "2024-yil Parij shahrida (Fransiya) bo'lib o'tadigan XXXIII yozgi Olimpiya va XVII Paralimpiya o'yinlariga O'zbekiston sportchilarini kompleks tayyorlash to'g'risida"gi PQ-5281-son qarori // URL: <https://lex.uz/docs/-5713410>
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 30.10.2020-yildagi "Sog'lom turmush tarzini keng tatbiq

etish va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6099-son Farmoni // URL: <https://lex.uz/docs/-5077667>

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 03.11.2022-yildagi "Jismoniy tarbiya va sport sohasida kadrlarni tayyorlash hamda ilmiy tadqiqotlar tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-414-son qarori // URL: <https://lex.uz/docs/-6273973>

5. Apostolopoulos N. Performance Flexibility. High-performance Sports Conditioning //Modern training for ultimate athletic development. - Human kinetics. - 2001. - P. 49-62.

6. Baker, J., Cote, J., & Abernethy, B. (2003). Sport-specific practice and the development of expert decision-making in team ball sports // Journal of Applied Sport Psychology, 15(1), - P.12-25.

7. Baquet, G., Van-Praagh, E., & Berthoin, S. (2003). Endurance training and aerobic fitness in young people. Sports Medicine, 33, - P.1127-1143.

8. Christensen, M. K. (2009). "An Eye for Talent": Talent identification and the "Practical Sense" of top-level soccer coaches // Sociology of Sport Journal, 26, - P.365-382.

9. Cleary, T. J., & Zimmerman, B. J. (2001). Self-regulation differences during athletic practice by experts, non-experts, and novices // Journal of Applied Sport Psychology, 13, - P.185-206.

10. Cote, J., Baker, J., & Abernethy, B. (2003). From play to practice: A developmental framework for the acquisition of expertise in team sport. In J. Starkes & K. A. Ericsson (Eds.), The development of elite athletes: Recent advances in research on sport expertise Champaign, IL: Human Kinetics. - P. 89-113.

11. Elferink-Gemser, M. T, Visscher, C., Lemmink, K. P. M., & Mulder, T. W. (2004). Relation between multidimensional performance characteristics and level of performance in talented youth field hockey players // Journal of Sports Sciences, 22(11-12), - P. 1053-1063.

12. Ericsson, K.A., Nandagopal, K., & Roring, R. W. (2009). Toward a science of exceptional achievement attaining superior performance through deliberate practice // Longevity, regeneration, and optimal health. Annals of the New York Academy of Sciences, 1172, - P.199-217.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 6/1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>